

Op zoek naar de Kelten. Een boekbespreking.

Door Anton van der Lee

Leo Verhart: Op zoek naar de Kelten. Nieuwe archeologische ontdekkingen tussen Noordzee en Rijn. Uitgeverij Matrijs, Utrecht, genaaid gebrocheerd, 208 pagina's formaat 28 x 22 cm, full color. ISBN 90 5345 303 2. Prijs: € 19,95

Het in fors formaat uitgegeven boek is verschenen naar aanleiding van de grote overzichtstentoonstelling, die onder de titel: 'Het geheim van de Kelten' tot 19 november wordt gehouden in het Limburgs Museum te Venlo, een expositie die de moeite van een bezoek meer dan waard is. En degenen die dit vrij nieuwe museum nog nooit bezocht hebben, zullen met bewondering kennis kunnen nemen van de architectonische kwaliteiten en de ruimtelijke impressie van het moderne museumgebouw. Hierna gaat de tentoonstelling nog naar het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, het Gallo-Romeins Museum in Tongeren en het Hunebeddenmuseum in Borger. Wie wil kan dus dicht bij huis de interessante tentoonstelling zien.

De Kelten zijn in de loop der eeuwen altijd met een waas van geheimzinnigheid en romantiek omgeven geweest. Enkele steekwoorden: dapper, ruw en onbeschaafd (volgens de Romeinen althans), kunstzinnig, geleid door op het schild getilde aanvoerders en druïden. Gelukkig hebben de laatste decennia nieuwe vondsten het eenzijdige beeld wel verduidelijkt. De Kelten duiken eigenlijk al op in de bekende Hallstattcultuur vanaf ongeveer 800 v. Chr., maar hun gebied en invloed nemen sterk toe in de periode van de La Tène-cultuur, genoemd naar de spectaculaire vondsten aan het Meer van Neuchâtel in 1853 en 1857. De cultuur kent een groot verspreidingsgebied: de Donaulanden met een zwaartepunt in Oostenrijk, Zwitserland, natuurlijk ook Gallië, waar we de Kelten ontmoeten in hun strijd tegen de Romeinen van Julius

Caesar, maar ook Duitsland, Nederland, Noord-Spanje, Engeland, Schotland, Wales en Ierland. Vooral in de laatste vier gebieden is hun invloed het best bewaard gebleven tot op de dag van vandaag.

Het zou al te mooi zijn wanneer met het verschijnen van dit boek alle raadsels rond de Kelten zouden zijn opgelost. De ondertitel suggereert min of meer dat het boek vooral handelt over vondsten uit ons land, maar in feite geldt dat slechts voor het vierde hoofdstuk: 'Kelten

tussen Noordzee en Rijn'. Men mag dit de auteur niet euvel duiden, want ons land heeft altijd aan de periferie van de Keltische cultuurkring gelegen en een complex verschijnsel als de Kelten en hun plaats in de historie valt daarom ook niet te benaderen met enkel Nederlandse vondsten. In het tweede hoofdstuk komt de vraag aan de orde, hoe Keltisch onze streken waren. Laten we eerlijk zijn: er is duidelijk sprake van Keltische invloeden, er zijn wat vondsten, er zijn Keltische plaatsnamen en persoonsnamen op altaren van Colijnsplaat, maar woonden hier daadwerkelijk stammen die zichzelf als 'Kelten' zouden betitelen? Waarschijnlijk was er eerder sprake van een uitstraling van materiële en immateriële aspecten van de Keltische cultuur naar onze regio.

Bij het boek 'Op zoek naar de Kelten' behoort een 'reizende' tentoonstelling. Het eerst ingericht in het Limburgs Museum te Venlo. Tussen het aangeboden informatiemateriaal op de site van dit museum zat deze schitterende foto van de archeoloog-auteur Leo Verhart. Deze foto kan beschouwd worden als het prototype van 'de archeoloog' met hart voor 'het vak', weer en wind houden hem niet tegen, zelfs voor de winter deinst hij niet terug, volhoudend en trots poserend tussen twee hagelbuien door, pal op de site, met de voeten stevig in de bodem van de voorouders, opgegraven vondsten in de knuist, de blik op de einder, succes afdwingend, met het belangrijkste gereedschap in de aanslag over de schouder, 'de schep'. Zo hoort het dus! Jammer dan Leo Verhart ook besmet is met het 'Flint Jack-syndroom'. Over Vermaningmateriaal heeft hij veel onwetenschappelijks verkondigd in woord en geschrift. Waarom? (Foto Limburgs Museum, tekst K.G.)

Nederland kent enkele spectaculaire grafvondsten die met de Hallstatt-cultuur in verband worden gebracht. Het bekendste voorbeeld daarvan is het zgn. Vorstengraf van Oss. De hier onder een grafheuvel van vijftig meter middel-

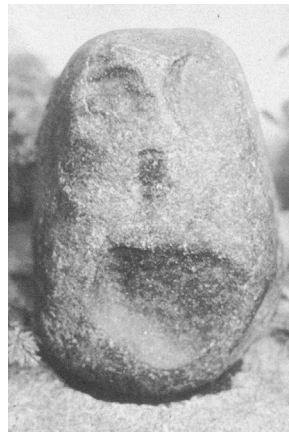
lijn begraven persoon kreeg een bronzen emmer mee in zijn graf, waarin een opgerold zwaard met een met goud ingelegde handgreep. Ook paardentuig vergezeldde hem. In Wychen werden de resten van een wagen in een graf aangetroffen. Rond het begin van onze jaartelling kennen we duizenden fragmenten van 'Keltische' glazen armbanden met een sterke concentratie in het rivierengebied ten westen van de lijn Nijmegen – Arnhem. Het duidt op een productiecentrum in dit woongebied van de Bataven. Maar waren die Bataven 'echte' Kelten? Wellicht wel. Er zijn in ons land ook een aantal fraaie voorbeelden van Keltische kunstvoorwerpen gevonden, zoals de befaamde verguldsilveren sierschijf van Helden, maar daarvan staat wel vast dat het een importstuk is. Dat geldt eveneens voor een aantal getordeerde halsringen en voor de meeste van de inmiddels talrijke Keltische munten.

Alles bijeen genomen blijkt de titel van het boek wel juist gekozen te zijn: 'Op zoek naar de Kelten'. Die zoektocht wordt op een begrijpelijke manier voor een groot publiek beschreven. Geen taai wetenschappelijke verhandeling, maar een boek dat weet te boeien. Het beperkt zich ook niet tot vondsten alleen. Er zijn hoofdstukken over de herkomst en de ontdekkingsgeschiedenis, over de Hallstattcultuur, over ambachtelijke prestaties, over oppida, de verdedigbare forten, waarmee Julius Caesar in Gallië te maken kreeg, maar die wij in ons land niet kennen, over rituelen, offers en raadsels, over de verdwijning van de Kelten als machtsfactor, vooral door toedoen van de Romeinen en tenslotte over de Keltische erfenis, voornamelijk in Engeland, Schotland en Ierland. Auteur Leo Verhart heeft er in samenwerking met zijn adviseurs een interessant werk van gemaakt. Aan de uitgever komt de eer toe, dat het boek uitstekend oogt, dat het is voorzien van schitterende afbeeldingen van behoorlijk formaat, waarvan vele nooit eerder elders te zien zijn geweest en dat alles tegen een alleszins acceptabele prijs. Wat dat laatste betreft moet mij toch nog iets van het hart. Wellicht ben ik de enige Nederlander die er zich nog steeds aan stoort, maar waarom nu niet een prijs van € 20,00 in plaats van € 19,95? Bij het zien van dit soort prijzen, waar in de grijze oudheid de Hema ooit mee is begonnen, heb ik constant het gevoel dat de verkoper mij als klant niet au sérieux neemt. Die klant is in zijn ogen zó stom dat hij niets in de gaten heeft. Want natuurlijk is er eigenlijk geen verschil tussen die twee prijzen. Kom daar dan ook eerlijk voor uit en verslijt je afnemers niet voor nitwits....

Ter aanvulling bij 'Op zoek naar de Kelten'.

Door Klaas Geertsma

In het totale gebied van de Kelten was een cultus van het Hoofd aanwezig. Deze cultus duurde doorheen de hele Keltische cultuurperiode. Het kwam voor in heel Keltisch Europa. De cultus kreeg o.a. gestalte in uitgekapte Steenkoppen. Zowel primitief vormgegeven als zeer kunstzinnig, bijna realistisch. Hier alleen de primitieven afgebeeld. Het wordt wel beschouwd als het meest typische Keltische religieuze symbool. In het boek van Leo Verhart komen we ze niet tegen. Betekent dit dat ze in Nederland niet gevonden zijn? Indien zo, dan hierbij een oproep aan alle amateurs Steentijd om goed op te letten, want zoals uit de voorbeelden blijkt werden ze soms aangebracht op gewone keistenen. Moeilijk te herkennen en mogelijk nog moeilijker om erkend te krijgen. Met minimale bewerkingen werden de gelaatstreken aangebracht. Zie bij de koppen 1, 4, 5, 8, 9, 10 en 11. Ze kunnen dus aanwezig zijn op stenen in steenbulten langs akkers, of in met keistenen verharde paden. De veronderstelde betekenis ervan is hier niet zo van belang, maar moet wel enorm zijn geweest. In de Romeinse tijd bleef de cultus bestaan. Mogelijk werd de cultus daarna ook niet vergeten, maar vond het zijn plaats binnen de Christelijke religie. Zijn de steenkoppen die we aantreffen op de vroeg Christelijke kerken, in bv Picardië, nog een restant van deze cultus? Ook op Romaanse abdijen in Frankrijk werden steenkoppen aangebracht. Mogelijk was dit ook een gebruik in andere Europese landen?

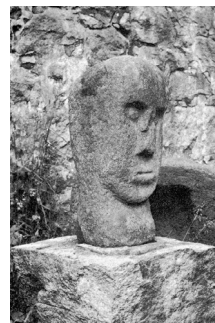
1. Steenkop uit Bronderslev - Denemarken.

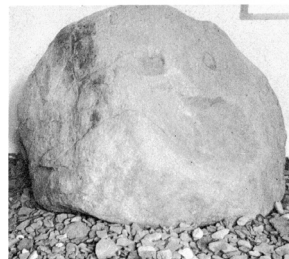
2. Steenkop uit Thaxted, Essex - Engeland.

4. Steenkop uit North Riding, Yorkshire - Engeland.

3. Steenkop uit Rosse-landsguden - Noorwegen.

5. Steenkop uit Bronderslev - Denemarken.

6. Steenkop uit Appleby, Westmoreland - Engeland.

8. Steenkoppen uit Le Temple de la Foret d'Halatte - Senlis - Frankrijk.

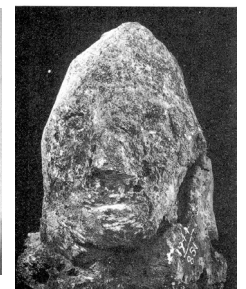
7. Steenkop uit Euskirchen - Duitsland.

9. Steenkop uit Corbridge, Northumberland - Engeland.

10. Steenkop uit Greenhill - Engeland.

11. Steenkop uit Killavilla, C. Tipperary - Ierland.

Gegevens en foto's uit: Pagan Celtic Britain, Anne Ross, Shere Books - London - 1974.